

ДРУГИ ДЕО: Пропратне информације

- 1. Најчешћа питања о Конвенцији УН о правима детета**
- 2. Дечја права – део процеса људских права**
- 3. Како су настала дечја права**
- 4. Дечја права – искуство, упознавање, примена**
- 5. Дидактичко полазиште: (индуктивно) учење помоћу примера**
- 6. Учење решавањем задатака – наставник прати рад ученика**
- 7. Поучавање о дечјим правима: кључна питања за избор наставних метода**
- 8. «Дакле, то значи да имам право на одмор, зар не?» - Прича из учионице**

1. Најчешћа питања о Конвенцији УН о правима детета

О чему се ту ради?

Конвенција Уједињених нација о правима детета је међународна повеља која регулише права младих људи. Генерална скупштина УН усвојила ју је 1989. године. Конвенција има 41 члан о правима младих људи, један члан о јавној свести и образовању, те 12 чланова о томе како надzirати, ратификовати и примењивати Конвенцију. Конвенција о правима детета усвојена је у више земаља него било који други међународни споразум о људским правима. До децембра 2008. године, чак 193 земље су је потписале или ратификовале.

Дакле, шта је дете према Конвенцији?

Када УН кажу „дете“, мисли се на све младе људе испод 18 година, осим ако се пунолетство (кад се неко сматра одраслим) не стиче раније. Члан 1 Конвенције нам говори о томе.

Како делује Конвенција?

Иако Конвенција није државно право, начела Конвенције морају се огледати у националном законодавству, ресорним политикама и програмима земаља које су је потписале и ратификовале. Владе такође морају подносити редовне извештаје Уједињеним нацијама о напретку земље у примени Конвенције. Систем извештавања притиска владе да поштују права младих људи.

Утиче ли Конвенција на наше животе?

Ратификујући Конвенцију, владе су се обавезале да поштују права особа млађих од 18 година да учествују у одлукама које се на њих односе, да живе и да буду заштићени од зла. Члан 4 каже да кад владе усвоје Конвенцију, предузеће све „одговарајуће мере“ за остваривање тих права. Исто тако каже да у вези са економским, социјалним и културним правима, државе чланице предузимају такве мере максимално користећи расположива средства. Кад знамо шта Конвенција каже и шта значи, можемо да обезбедимо да та права постану правила која ће одредити како се односи према младим људима.

2. Дечја права – део процеса људских права

Конвенција је у историји широм света прихваћен документ о људским правима - ратификовале су је све земље осим две - и стога на јединствен начин ставља децу на централно место у потрази за универзалном применом људских права. Ратификујући тај документ, националне владе су се обавезале да штите и обезбеде дечија права и сложиле се да буду одговорне за то пред међународном заједницом.

Заснована на различитим правним системима и културним традицијама, Конвенција о правима детета је универзално прихваћени сет безусловних стандарда и обавеза. Она јасно наводи основна људска права која деца – без икакве дискриминације - имају свугде:

- право на живот;
- право да се развија у потпуности;
- право на заштиту од штетних утицаја, злостављања и искоришћавања;
- право на потпуно учешће у породичном, културном и друштвеном животу.

Свако право које је наведено у Конвенцији нераздвојиво је од људског достојанства и хармоничног развоја сваког детета. Конвенција штити дечија права утврђујући стандарде у здравственој заштити, образовању и правним, друштвеним и социјалним услугама. Ти стандарди су мерила на основу којих се оцењује напредак. Државе учеснице ове Конвенције обавезне су да предузимају све радње и да воде политику у најбољем интересу детета.

Конвенција о правима детета је први правно обавезујући међународни акт који је инкорпорирао сва људска права – грађанска и политичка права као и економска, социјална и културна права. Два додатна протокола, о учешћу деце у оружаним сукобима и протокол о продаји деце, дечијој проституцији и порнографији, усвојена су како би оснажила одредбе Конвенције у тим подручјима. Ступили су на снагу 12. фебруара и 18. јануара 2002. године.

Развој модерних друштава указује на једно друго питање: права слободе подупиру развој плуралистичких друштава, подстичући висок степен секуларизације и индивидуализације животног стила. На који начин ће та друштва одржати минимални консензус о основним вредностима обавезујући све грађане?

Људска права и дечија права увелико су допринела томе да свет буде безбедније и хуманије место за живот, као и да се политички, привредни и културни системи широм света модернизују. Међутим, никад се не смеју узимати здраво за готово, и свака генерација мора допринети њиховом развоју, наново преговарајући и борећи се за њих како би испунила завет о људским и дечијим правима у будућности.

Људска права, на којима се темеље дечија права, имају дугу традицију, са много претеча и паралела у великим светским религијама и филозофијама. Савремена људска права су декларисана у доба просветитељства, те су инспирисала америчку и француску револуцију. Данас, она су инкорпорирана, као правна повеља у писаним и неписаним уставима модерних демократија. Кроз своју историју, људска права била су од изузетне важности да заштите слабе од јаких. Ту дечија права постају битна: мањине су међу групама чији правни статус према извршним властима је најслабији.

Процес људских права, како револуционаран тако и еволутиван, створио је сукцесивне генерације људских права: класична права слободе, социјална права усмерена на вредност једнакости, и - још увек предмет дискусије - еколошка и друштвена права која се баве питањима развоја и опште међузависности у једном све више глобализованом свету, те – као посебан изданак – дечија права.

Процес развоја и ширења људских и дечијих права још увек је - а можда ће то увек бити - у току: општи захтев за људским и дечијим правима је доведен у питање, диктаторски и аутократски режими широм света нису признавали људска и дечија права, а динамичан развој модерног друштва и технологија намећу нова питања и изазове. На пример, како се у доба интернета може заштитити приватност комуникације?

Људска права су постала веома важна као оквир за секуларну етику, и као таква кодификована су у повељама Уједињених нација и Конвенцији Савета Европе о људским правима. Представљају само сет вредности који има шансу да га универзално прихвати светска заједница.

Међутим, држава може злоупотребити своје право суверенитета као заштиту, кршећи при том основна људска и дечија права својих грађана. То је отворено питање начина на који људска и дечија права треба да се примене и штите у свету суверених држава, укључујући демократије и диктатуре. Изгледа да Повеља УН треба додатно да се развија како би штитила мир не само између, већ и унутар држава.

Људска права су универзална. То је њихов завет под којим постоје или пропадају. Она су недељива и са њима се не може трговати, нити ограничавати статусом пуког политичког фолклора западног света.

Људска права су природна права - она су неотуђива. Стога нити једно државно тело нема моћ да додели или одузме људска права, већ треба да их препозна и заштити. Људска права подразумевају да држава служи појединцу, а не обрнуто. Она се односе на сваког човека, независно од старости, пола, етничког порекла, националности и осталог.

Међутим, људска права носе и одговорности. На пример, право појединца на слободу треба да буде у складу са правом осталих људи: Моја слобода не сме да се развија на штету других. На пример, слобода изражавања не подразумева право да вређамо друге људе. У неким земљама, слобода власништва, у погледу власништва над фабрикама и средствима за производњу, ограничена је законом како би се контролисале одлуке управе које се тичу сигурности запослења радника. Питање усклађености и ограничења људских права стална је тема спорова који треба да се реше политичким одлукама и/или уставом. То такође објашњава зашто се у демократијама широм света јављају различити „брендови“ људских права.

3. Како су настала дечја права

- 1945:** После Другог светског рата, многе државе у свету формирале су заједницу – основале су УН, то јест Уједињене нације. Заједно, хтеле су да подрже мир и слободу у свету.
- 10. децембар 1948:** На овај дан, Уједињени нације су усвојиле Општу декларацију о људским правима.
Подразумевало се да се ова основна људска права односе и на децу.
Али, ускоро је указано на то да су деца нешто посебно и да им је потребна посебна заштита.
- 1950:** Први нацрт дечијих права је сачињен. Неколико година представници држава чланица расправљали су о томе у Уједињеним нацијама.
- 20. новембар 1959:** На овај дан, Уједињене нације су усвојиле Декларацију о правима детета.
Таква декларација није обавезујућа за све државе, али се она обраћа свим државама у виду препоруке за њихову будућу политику.
- 1979:** У целом свету ова година се славила као година детета. О правима детета се размишљало и расправљало свугде. Ради добробити детета све више људи је желело да се та права детаљно разраде и, што је још важније, да постану правно обавезујућа.
- 20. новембар 1989:** На овај дан, Генерална скупштина Уједињених нација једногласно је усвојила Конвенцију о правима детета, или како ми то кажемо, Споразум о дечијим правима.
Од тада, владе готово свих земаља потписале су ову конвенцију о дечијим правима.
На тај начин, обећале су да ће ширити информације о правима детета у својим земљама, поштовати их и посебну пажњу посветити заштити деце.
Али још увек, у многим деловима света, деца трпе велику неправду.
Свако од нас је одговоран и мора нешто предузети како би сва деца уживала своја права.

4. Дечја права – искуство, упознавање, примена

Деца треба да знају не само која су им права него и како да их цене и примене. Да би се то постигло, школа мора да им омогући широк дијапазон искустава у образовању о правима деце, што се може сажети у три основне категорије образовања за демократско грађанство (ЕДЦ):

- Учење **о** дечијим правима (упознавање): ученици знају и разумеју која су им права (знање и разумевање). Учење „о“ дечијим правима укључује поучавање у одређеном разреду од стране наставника лично који има тачно одређене наставне задатке.
- Учење **кроз** дечија права (искуство): ученици стичу искуство и разумевање дечијих права као принципа који владају у колективном животу одељења и школске заједнице (ставови, вредности и вештине).
- Учење **за** дечија права (примена): деца се подстичу да успоставе и оживотворе своја права у разреду и у школи. На тај начин, они се обучавају за своју будућу улогу информисаних и активних грађана у демократској заједници (учествовање, како у школи тако и касније у животу).

Ове три димензије учења у образовању за демократско грађанство (ЕДЦ) подржавају и надопуњују једна другу. Овај приручник демонстрира како се то може урадити. "Учење кроз" дечија права подразумева пажљив избор наставних метода које омогућавају ученицима да школу доживљавају као микро-заједницу која је вођена принципима људских и дечијих права. На пример, деца морају осетити да су поштована као особе, те да се њихово мишљење чује у расправама и приликом доношења одлука. И искуства која стичу деца и млади је потребно поштовати и размотрити, с обзиром да је стварно животно искуство повезано са информисаношћу и размишљањем о људским и дечијим правима.

Нема сумње, То је захтеван посао за читаву школску заједницу: упознати се са дечјим и људским правима, омогућити искуство и амбијент и – на примеру саме школе – научити децу како да узму учешћа у демократском друштву. Да би тај задатак био успешно остварен, морају се – са своје стране – потрудити не само наставници и руководства школе, већ исто тако и ђаци и њихови родитељи. У том процесу, често пропагирани принцип партиципације постаје део животног искуства. До сада су у великом броју одељења и школских заједница форме учествовања оживотворене као део образовања за дечја права (в. уоквирени текст).

Различите форме учествовања

Учествовање се може одвијати на разне начине. Оно почиње у учионици или школској заједници, да би временом постало саставни део живота:

1. информисање о актуелним проблемима и лидерима
2. писање о актуелним проблемима и лидерима
3. расправљање о актуелним проблемима
4. ангажовање за одређени циљ у друштвеној заједници
5. формирање или учлањивање у политичке странке или друге друштвене организације или облике самоорганизовања грађана у локалној средини
6. присуствовање састанцима интересних група
7. постати вођа неке невладине организације (НВО)
8. гласање на изборима
9. вођење кампање у корист кандидата за јавну функцију
10. кандидовање за јавну функцију и обављање дужности ако будемо изабрани
11. плаћање пореза
12. лобирање
13. ступање у војну службу, одн. служење војне обавезе
14. коришћење постојећих правних средстава као што је обраћање владиним службеницима, покретање судских поступака, итд.

5. Дидактичко полазиште: (индуктивно) учење помоћу примера

Овај приручник доноси класични индуктивни приступ учењу помоћу примера. Проучавањем или тако што ће искусити један пример или њих неколико ученици могу да схвате један општи, апстрактни принцип или увид. Овај приручник приказује како наставник у три корака поучава помоћу примера:

1. Наставник пажљиво бира пример и одлучује кроз који медиј и методе ће га презентовати ученицима.
2. У фазама расправе и размишљања, ученици развијају своје опште разумевање и схватају кључне појмове које је пример показао.
3. Ученици у новом контексту примењују и тестирају новостечена сазнања и системе категорисања (утврђивање градива, трансфер).

За подршку наставника у реализацији 2. корака за све наставне јединице, користи се шема која упућује на три димензије образовања за демократско грађанство и дечија права (видети у Првом делу приручника). Предлажу се кључна питања за усмеравање размишљања ученика у разреду. Размишљање ученика је веома важно; ни наставници ни ученици не треба да занемаре циљеве учења, већ њих треба ученици својим речима да дефинишу као нешто што су разумели, искусили, увежбали, или желе да то примене у будућности. Размењујући своја сазнања у разреду ученици ће имати користи једни од других, као и разредна заједница у целини.

Процеси учења постаће ефикасни уколико ученици знају зашто и у коју сврху уче одређене информације, појмове и категорије, вештине, односно начине и начела понашања у демократским заједницама. Фазе размишљања и дискусије требало би не само да извуку опште закључке из конкретних примера, већ и да обухвате целокупан процес учења. У смислу конструктивистичког учења, ученици ће постати свесни личног приступа учењу у целини и сазнаће којем типу ученика припадају, те које су њихове специфичне предности и потребе за учењем. Настава у духу људских права ("кроз") подстиче наставнике да ученицима дају и простора и времена за учење у складу са њиховим потребама. Тада можемо постати свесни својих профила као ученика, а тај профил је део нашег идентитета.

Са становишта демократског вођства, наставник не би требало да сметне с ума циљеве наставе већ да их подели са ученицима, што само по себи претвара план часа у вежбу демократског одлучивања.

На крају, овај облик мета-учења на часовима дечијих права ствара модел како научити ученике да организују своје властите процесе учења. У савременим друштвима процеси промене, на пример, у друштву, технологији, привреди, глобализацији или животној средини, постају динамичнији и комплекснији. Ово представља нове изазове за будуће генерације – да би успели у свом послу и да би били способни да учествују у доношењу одлука, треба да учествују у процесу учења током целог живота, при том да решавају проблеме које нико у школи данас не може предвидети. Наши ученици треба да постану стручњаци у кооперативном учењу, раду на пројектима, проценама поступка и решавању проблема. У овом приручнику, предложили смо неке мале кораке за децу на почетку живота у својству протагониста процеса учења.

6. Учење решавањем задатака – наставник прати рад ученика

Наставне јединице су конципиране као мали пројекти; ученици се суочавају са проблемима који су уобичајени у раду на пројекту, а односе се на предмет пројекта, организацију рада, комуникацију, рокове итд. Налазећи начине како учити и решити те проблеме, ученици развијају велики избор компетенција (учење на основу задатака).

У 1. наставној јединици, деца су добила задатак да направе цвет са својим именом и фотографијом. Остављено је њима, на пример, да дизајнирају свој цвет, где ће набавити материјале, како ће пронаћи фотографију, на који начин ће планирати своје време. На овај начин, деца ће научити много "на задатку", али наставник треба пажљиво да размисли о постављању задатка, да одлучи о следећим питањима: Колико ће времена деца имати? Који материјал треба да обезбеде? Да ли је потребно да се набаве неки већ готови делови за цвеће? (Види варијације за пројекат дате у 1. наставној јединици).

Овај пример показује да се деца на врло раном узрасту подстичу да преузму одговорност за свој рад у разреду, заправо, да деле одговорност са наставником. Ова врста искуства је битна на напреднијем нивоу, на којем ученици самостално планирају свој рад.

У образовању за дечија права, као саставном делу образовања за демократско грађанство (ЕДЦ), наставник ће да делује у ширем спектру улога и активности.

Учење "о" дечијим правима одговара класичној функцији инструкције и информације - предавањем, читањем, гледањем видео клипа, итд.. Учење "кроз" и "за" дечија права, с друге стране, захтева од наставника да своје понашање и личност користи као модел. Деца ће учити поруку одраслих као веродостојну ако њихово понашање то подупире, на пример, тоном гласа, разумевањем, толеранцијом, праведношћу или охрабривањем. Методе учења и поучавања, као што све јединице у овој књизи показују, уско су у вези са предметом. Приступ учења на основу задатака захтева пажљиво планирање и припрему наставника, који се у том тренутку може чинити мање активним у разреду. Међутим, док ученици раде, наставник их ближе надзире, како би идентификовао њихове компетенције и потребе у учењу у смислу знања, разумевања, стицања вештина и вредности.

7. Поучавање о дечјим правима: кључна питања за избор наставних метода

У овом приручнику, покушали смо да опишемо мале пројекте за поучавање о дечијим правима тако што наставник може да пренесе на остале задатке и теме главни приступ – учење базирано на задатку, фокус на решавању проблема, интерактивно учење усмерено на ученике, школа као модел заједнице руковођене начелима људских и дечијих права. Методе учења код овог приступа носе важан део поруке, а вештина да се изаберу методе које подржавају садржај и процес учења, показује како су нека кључна питања, која се односе на избор метода поучавања, решена у пројектним модулима овог приручника. Доле наведена кључна питања могу послужити као смерница приликом планирања нових пројеката ове врсте.

Кључна питања	Веза са модулима у овом приручнику
Да ли су теме и методе прилагођене знању, ставовима и очекивањима ученика?	Наставник мора сам да одлучи, као и које смернице (савети) су ученицима потребне.
Структура ученика (нпр. пол, етничко порекло, потребе учења) дефинише услове учења у разреду. Да ли је наставник размотрио те специфичне услове приликом избора метода?	Само наставник може да одговори на ово питање. Можда ће посебни услови учења у одређеном разреду захтевати да се наставна јединица промени за одређена питања и потребе.
Да ли су методе подстакле жељу и интерес за учењем?	Основни приступ учења на основу задатка у модулима обезбеђује активно учествовање ученика.
Да ли методе подржавају личну иницијативу ученика и да ли им дозвољавају да организују свој процес учења?	Сви модули учења направљени су као пројекти. Ово омогућава ученицима одговорност за свој рад, укључујући и организацију времена. Ризик неуспеха одговара ситуацијама из стварног живота- и ако се размишља са емпатијом, нуди важне могућности за учење.
Дозвољавају ли методе ученицима да разматрају своја лична искуства и поступке?	Сви модули укључују и фазе испитивања, а у неким од њих од ученика се тражи да изнесу своје искуство у учењу.
Да ли методе охрабрују ученике да проблеме и теме посматрају са различитих гледишта?	Нпр. 1.разред – Ја имам име. Деца постају свесна како да посматрају једни друге и да свака индивидуа има своју особеност. Осми разред - Плакат. Дечије право се анализира са различитих становишта.
Подупиру ли методе критичко размишљање и расправу?	Сви модули укључују расправу и критичко размишљање.
Дозвољавају ли методе учење помоћу „главе, срца и руку“?	Уметничко дело, кутија с благом, глумити чаробњака.
Дозвољавају ли методе ученицима да искажу своје компетенције?	Учити у различитим условима (индивидуално учење, кооперативно учење, пленарне седнице) Пројекти воде ка видљивим резултатима. Размишљање о учењу помаже ученицима да постану свесни свог напретка и постигнућа.
Дозвољавају ли методе различитим типовима ученика да уче на различите начине (конструктивистичко учење)?	Амбијент индивидуалног учења и велики избор активности дозвољавају различитим типовима ученика да раде и да се развијају у складу са својим потребама.
Да ли методе обучавају ученике да развијају основне вештине (на пример, прикупљање информација, презентације, планирање пројеката, тимски рад)?	Основне вештине се идеално уче у раду на пројекту, укључујући прикупљање информација, презентације, планирање пројеката, тимски рад.

8. „Дакле, то значи да имам право на одмор, зар не?“ - Прича из учионице

Учитељица Садина Сијерчић је брижљиво припремила учионицу. Деца седе распоређена у групе. Њихова радна површина су столови за групе на којима су постављене велике обележене коверте. За једним столом су 'зечеви', за другим 'медведи', а за трећим столом седе 'тигрови'. Узбуђени зечеви отварају коверту на столу: Наставник замоли осмогодишњака да наглас прочита текст.

Зека чита, „Деца имају право на највиши ниво здравствене и медицинске заштите,“ те седа. „Ту је такође и један број“, опомиње наставник узвикује. „Не радимо математику, али број је важан!“ Зека послушно поново устаје и каже „Члан 24“. Наставник је задовољан. Зека може да дође испред табле пред целим разредом. Члан 24 је у облику балона приказан на папиру у боји. Може да се залепи на таблу.

На табли има места за много балона. Заједно, они ће носити балон са натписом „Дечија права“. Наставник је веома задовољан. „То је право које ви имате“ обраћа се деци. Уједно наставља, „У свим се ковертама налазе још многа права. Свако право је један балон.“ Деца су разумела. Сада је много руку подигнуто. Сви јако желе да отворе коверту, прочитају и изађу на таблу, залепе балон на таблу и да буду похваљени.

То се наставља следећих пола часа. Сада је ред на медведе. Тачније, ред је на медведици. Она је извукла Члан 30. Чита: „Деца припадници мањина имају право на своју културу, исповедање своје вере и употребу свог језика.“ А са суседног стола тигар додаје: „Деца имају право на одмор и слободно време, на игру и рекреацију. Члан 31.“

Ученици трећег разреда су у веселом, активном и одушевљеном расположењу. Пуно је комешања и шапутања и сви желе да буду саслушани.

Је ли ово добро поучавање? Је ли ово успешан час о дечијим правима? Колико је ова настава релевантна за ове ученике и њихове вештине?

Ту је потребно једно објашњење. Описани час је одржан у Горажду, у касно пролеће 1998. године. Горажде је град у Источној Босни, који је био одсечен од света, изолован и скоро заборављен за време рата у Босни и Херцеговини. Да се у школи говори о темама попут верског опредељења и заштите мањина је изузетно искуство, и нимало лак задатак за ученике и наставнике. Још један детаљ са овог часа: Мало пре звона, учитељица је питала ученике трећег разреда шта су научили. Духовита зечица подигла је руку и приметила, „Сада знам да постоји члан 31 који каже да имам право на одмор и слободно време. То значи да сад имам право на школски одмор, зар не?“, на шта се цео разред насмејао.

И учитељица се прво насмејала, али се затим и замислила. Шта се ту збило? И како даље. Затечена је, искрсла је повећа тешкоћа: Ученица је савладала лекцију и ефектно покушала да један члан Конвенције о правима детета унесе у своју свакодневицу. Човек није у стању да прочита мисли ове учитељице, већ само да наслути колико јој је у овој ситуацији било тешко. Притом је и аутор овог текста имао о чему да промисли: Да ли је то била намера ове конвенције која је у првом реду донета као јуристички инструмент? Треба ли омогућити да се све и свако петља у интерпретацију једне поуздане парадигме конструктивистичког учења? Шта ће се догодити у учионици ако допустимо таква размишљања? Садина Сијерчић, учитељица у источnobосанском одељењу трећег разреда у описаном тренутку није имала времена да мозга о сложеним јуристичким или друштвено релевантним питањима. Нашла се на танком леду и вероватно тачно схватила да је то тренутак одлуке: она сад треба да за своје бројне ђаке у разреду постави миљоказ, то јест оријентир. Овако или онако. На њој је да одлучи да ли ће дечја права остати упамћена као један весели час са балонима, без утицаја на

свакодневно резонување, или ће се ту, у Источној Босни, једног лепог јутра крајем деведесетих година прошлог столећа, утврдити шта је жеља свих нас: Једно право се суочава са једним од најважнијих докумената, Конвенцијом о правима детета која је ратификована широм света. Садина Сијерчић је реаговало на следећи начин: Прешла је погледом по разреду, затим погледала девојчицу и размислила наглас. "Да, имаш право. Имамо овај члан 31. Он теби и свој осталој деци гарантује забаву и дружење. То значи да ја морам добро промислити колико ћу од вас тражити домаћих задатака. Морам размислити да ли је у реду да свака ученица и сваки ученик који су задатак урадили за време часа не добију још да раде и код куће, а да сваки онај који је можда спорији, а можда тек пажљивији у раду, добије додатну обавезу да ради код куће и тако има мање времена за забаву. Да. Ја, ако познајем члан 31 Конвенције о правима детета, морам мислити о томе." Међутим, Садина Сијерчић није ту стала са својим излагањем. Наставила је: "Морам вам, међутим, саопштити још нешто. Ви сада познајете и члан 28. А он вам гарантује право на образовање. Е, сад, до одмора је остало још времена да се ти и твоји другари образujete."

Разред се на то ућутао, а ученица није била сасвим задовољна. То се видело. Није ни могла бити. Шта се показало тог мајског јутра у Источној Босни? Једна осмогодишња ученица је покушала да разуме међународно важећу конвенцију коју је њена земља ратификовала и тим чином прихватила као део сопственог државног правног система. Али и много више: девојчица је покушала да у свој живот, своју свакодневицу, унесе ову конвенцију и ту је спроведе. Она је покушала да тумачење на правом месту – у школи. На томе месту се одлучује како ћете дочекати државу и онога ко државу представља, те како ћете ви у тој истој држави бити дочекани.

А Учитељица? Ова учитељица је у очима својих ђака порасла. Она је допустила оно што ми зовемо "оснаживање" (*empowerment*) и истовремено покушала да реагује примерено ситуацији. Садина Сијерчић из Горажда је са својим одељењем и, посебно, са поменутом ученицом, закорачила на један подужи пут. Она је, мање или више разумљиво за осмогодишње дете, показала да у Конвенцији о правима детета постоје чланови који стоје у међусобној "конкурентности", чланови који се међусобно не искључују али су препуштени тумачењу њихове међусобне зависности.

У овом одељењу, тога преподнева, Конвенција о правима детета је – у сваком случају – постала нешто што није тек једноставан предмет учења, већ треба да за сваког учесника представља практични водич кроз вредносни систем који помаже да одредимо сопствено поступање у контексту широко схваћених друштвених односа.